

Hvad det vil sige at købe Grønland

'Vi sælger ikke', sagde Kong Frederik IX og slog ud med hånden. I 1960 var kongen på besøg hos Præsident Eisenhower, og mens de sad og talte i det ovale kontor, havde præsidenten foreslået, at USA kunne købe Grønland. Dronning Margrethes far havde således allerede prøvet at afvise et præsidentielt købstilbud på Grønland, så hvis Præsident Trump var kommet til København, som planlagt i september 2019, havde kongefamilien erfaring med at sige nej. Dengang, som nu, handlede købstilbuddet om andet og mere.

**AF MIKKEL VEDBY RASMUSSEN,
PROFESSOR, SAMFUNDSVIDENSKABELIGE
FAKULTET, KU**

Eisenhower tilbød måske nok kongen at købe Grønland, men den egentlig modtager af hans ord var den danske udenrigsminister, Jens Otto Krag, som var blevet afbrudt i en stille morgen på den danske ambassade og bedt om at stille i det Hvide Hus sammen med kongen, hvis besøg hos præsidenten gik fra at være en høflighedsvisit til en magtdemonstration overfor den socialdemokratiske udenrigsminister. Krag havde netop under FN's generalforsamling i New York foreslået en såkaldt gensidig inspektion af sovjetiske og vestlige atominstallationer i Arktis. Og det brød amerikanerne sig ikke om. Krag prøvede nemlig at udstille de amerikanske atomvåben på Grønland, for at manøvrere sig ud af en efter hans opfattelse uheldig forståelse om tilstedeværelsen af atomvåben i Grønland, som statsminister H.C. Hansen havde forhandlet med den amerikanske ambassadør i København.

I virkeligheden sagde Eisenhower, at Danmark kun havde noget at skulle have sagt i Grønland, så længe USA tillod Danmark at bestemme over Grønlands indenrigspolitiske forhold. Hvis Danmark og landets udenrigsminister blev for besværlig, kunne USA overtage Grønland, som USA havde overtaget de vestindiske øer i 1917. Det var det budskab, som Donald Trump gentog. *The Donald* har mildest talt ikke *Ikes* stålsatte charme, så vi har ikke måtte vente på Mette Frederiksens dagbøger for at høre historien, som vi måtte vente på Bo Lidegaards læsning af Krag's dagbøger for at høre hans historie.

I stedet blev Trumps købstilbud meget offentligt og skabte en global interesse for Grønland og øens geopolitiske placering. Trump bekræftede USA's interesse i Grønland, men han satte også spørgsmålstegn ved, hvordan USA vil forvalte den interesse, og hvordan henholdsvis Nuuk og København skal forholde sig til USA i en tid, hvor Arktis igen er et sted, hvor brikkerne på det geopolitiske skakspil rykkes hen. Denne artikel vil kort beskrive Grønlands geopolitiske placering for dernæst at se på de fremtidsmuligheder, som Trumps købstilbud gør aktuelle.

Den amerikanske tilstedeværelse i Grønland

Under Anden Verdenskrig etablerede USA en militær tilstedeværelse i Grønland. Amerikanske forsyninger til invasionen af Europa fløj over Grønland, og det var grønlandske vejrstationer, som gav de allierede metrologer pålidelige data om vejret over den engelske kanal, og som gjorde, at Eisenhower i sit daværende job som militær øverstkommanderende i Europa beordrede invasionen af Normandiet i juni 1944. Grønland var således en del af Danmarks billet ind i de allieredes rækker.

Efter krigen ville den danske regering imidlertid gerne have, at de amerikanske styrker tog hjem, men i et modtræk, som gik forud for Eisenhowers møde med Krag og Kongen i 1960, foreslog Præsident Truman allerede i 1946, at USA kunne købe Grønland af Danmark. I København var man chokerede og begyndte at forhandle en baseaftale med USA.

Den danske regering havde ikke forstået, at Arktis var en central del af den Kolde Krigs militærgeografi. General Arnold, som var chef for det amerikanske luftvåben, beskrev således i *National Geographic* i 1946, at 'et overraskelsesangreb kan meget vel komme over verdens tag, med mindre vi er i besiddelse af nødvendige luftbaser, der omgår sådanne adgangsveje'. Det amerikanske konsulat i Nuuk konkluderede året efter i en indberetning til det amerikanske udenrigsministerium, at 'we need Thule.'

I 1951 forlod 120 amerikanske skibe således Norfolk, Virginia, med 12.000 mand og 300.000 tons materialer for at konstruere en luftbase i Thule. Derfra skulle B-36 strategiske bombefly operere som en integreret del af USA's forsvar, og i 1957 havde USA 6.811 soldater fra luftvåbnet i Thule. Grønland var således en integreret del af luftforsvaret af Nordamerika og del af den forsvarskæde, der strakte sig fra Alaska til Newfoundland. I 1961 blev et 'Ballistic Missile Early Warning System' (BMEWS) installeret i Thule, hvilket bragte basen op på 10.000 indbyggere – eller dobbelt så mange indbyggere som Nuuk havde på det tidspunkt. I løbet af 1960'erne blev bombeflyene dog trukket hjem, og Thule helligede sig sin radar, men basen var stadig så vigtig, at et B52 bombefly var stationeret i luftrummet over Thule under Cuba-krisen i 1963 for at kunne rapportere, om basen blev taget ud af sovjetiske missiler. Et sådant angreb var ventet som en del af den første bølge i et sovjetisk angreb.

Militært har Grønland således været en del af USA's forsvar siden Anden Verdenskrig. USA har imidlertid stillet sig tilfreds med, at Grønland var en del af det danske kongerige. Grønlands indenrigspolitik har således udviklet sig af et helt andet spor end det udenrigspolitiske. Et eksempel på det er, at Grønland har langt mere samhandel med Danmark og Europa end med USA. Baseaftalen har imidlertid altid været en måde for Grønland at hente indrømmelser ud af både København og Washington. Efter afslutningen af den Kolde Krig trak USA sig i det store og hele ud af det arktiske område. Selvom

radaren i Thule fortsat spejder efter missiler, og derfor kortvarigt kom i søgelyset i 00'erne i forbindelse med amerikanske planer om at etablere et missilforsvar, så trak USA også sine fly tilbage fra Island og lod i det hele taget regionen passe sig selv.

Det geopolitiske matadorspil om Arktis

Arktis er imidlertid på vej tilbage i USA's geopolitiske opmærksomhed. Trumps tilbud om at købe Grønland var således et udtryk for, at Arktis igen er blevet interessant i det geopolitiske matadorspil. De overvejelser, som general Arnold gjorde sig i 1940'erne, er stadig relevante. Rusland opruster på sin side af ishavet, og USA er på vej tilbage i regionen med en permanent deployering af marinesoldater i Norge, investering i isbrydere og forslag om at etablere en arktisk flådehavn, gerne i Grønland. Men sikkerhedspolitikken i Arktis er ikke længere kun militær, som den var under den Kolde Krig.

Adgangen til strategiske råstoffer er i dag en del af ligningen. Kina har et monopol på udvindingen af såkaldte sjældne jordarter, og USA er på jagt efter steder at udvinde dem uden for kinesisk kontrol. Et sted kunne være Grønland. Det er blot et eksempel på, hvordan råstoffer og adgangen til dem får en sikkerhedspolitisk dimension. USA har derfor været bekymret over kinesisk deltagelse i minekonsortier, der har undersøgt muligheden for minedrift i Grønland, og USA satte foden ned, da Kina tilbød at finansiere en ny lufthavn i Nuuk. I overensstemmelse med den traditionelle arbejdsdeling skyndte regeringen i København sig at finansiere lufthavnen.

Trumps udtalelser i 2019 afspejlede således, at USA er på vej tilbage i Arktis med en ny tilstedeværelse med flere dimensioner end under den Kolde Krig. At den amerikanske regering igen ønsker et konsulat i Nuuk er et udtryk for, at USA ikke længere blot har brug for Thule, men også har brug for råstoffer og en tilstedeværelse i en region, hvor klimaforandringer forventer at skabe et "nyt nord" med mere sejlads og anden økonomisk aktivitet. At gøre som Kong Frederik IX og blot

» **Måske skal man tage ønsket om at "blive købt" af USA lige så lidt bogstaveligt som ønsket om at "købe" Grønland. Grønland har altid formået at få indrømmelser fra hhv. København og Washington.**

» **Trumps udtalelser i 2019 afspejlede således, at USA er på vej tilbage i Arktis med en ny tilstedeværelse med flere dimensioner end under den Kolde Krig.**

» Trumps tilbud om at købe Grønland var således et udtryk for, at Arktis igen er blevet interessant i det geopolitiske matadorspil.

sige ”vi sælger ikke” kan derfor meget vel ikke være svar nok på et reelt købstilbud i dag. Men hvor Præsident Eisenhower havde en klar plan med sit købstilbud, så virker det ikke som om, Præsident Trump har mere end en vag fornemmelse af, at USA skal engagere sig mere i Grønland. De kommende år vil derfor handle om at fylde rammerne for dette øgede engagement ud.

Tanken om et uafhængigt Grønland

Siden Grønlands sikkerhedspolitik kontrolleres af USA, kan Grønland ikke blive uafhængigt uden amerikansk accept og uden en aftale med USA om praktiske forhold omkring Thulebasen samt mere abstrakte spørgsmål om Grønlands fremtidige sikkerhedspolitiske placering. ’Det er i forvejen USA, der i realiteten beskytter Grønland og ikke Danmark. Det kan de fortsat gøre, når vi bliver uafhængige,’ siger Pele Broberg fra Partii Naleraq til den grønlandske avis *Sermitsiaq*, ’og så kan de støtte os med fire milliarder, for at få lov til drive baser i Grønland.’ Broberg håber med andre ord, at USA ville overtage bloktilskuddet, som Danmark i dag understøtter den grønlandske økonomi med. Broberg synes at forestille sig, at USA ville betale det bloktilskud til et uafhængigt Grønland, som Danmark i dag betaler til Grønland som en del af rigsfællesskabet.

Grønland vil få brug for en del mere end bloktilskud fra USA – f.eks. at den amerikanske flåde og kystvagt overtager de opgaver, som det danske forsvar i dag løser i Grønland. Adgang til råstoffer og rettigheder for amerikanske firmaer vil givet også være en del af en sådan aftale, hvilket ville gøre Grønlands økonomi til en del af den amerikanske økonomi, ligesom sikkerhedspolitikken i dag er en del af den amerikanske sikkerhedspolitik. At bruge dollaren som valuta ville være en indlysende konsekvens af det. Om man vil kalde det uafhængighed, er en smagssag. Grønland ville formentlig snarere erstatte én afhængighed med en anden, men en afhængighed med langt ringere politisk indflydelse på omstændighederne for sin afhængighed. Grønlænderne skal fx næppe forvente at få deres folketingsmedlemmer erstattet af medlemmer af Kongressen, hvis relationen til USA skal være en kontrakt på den måde, som Broberg beskriver det.

Måske skal man tage ønsket om at ”blive købt” af USA lige så lidt bogstaveligt som ønsket om at ”købe” Grønland. Grønland har altid formået at få indrømmelser fra hhv. København og Washington ud af baseforhandlingerne og ved at byde sig til overfor USA, kan Nuuk få Københavns opmærksomhed på en måde, som man ikke ellers kan få. Ligesom USA vil

etablere et konsulat i Nuuk, har Grønland allerede en repræsentation i Washington og ambitioner om en mere aktiv udenrigspolitik.

Når minedrift og klimaforandring kommer højt på dagsordenen, kan Nuuk inden for de rammer, som selvstyrelovgivningen giver, også få en mere direkte adgang til at tale med amerikanerne. En aftale mellem Nuuk og Washington om miner eller infrastruktur kan København få svært ved at få direkte indflydelse på. Det vil være USA’s adkomst til at udvide sin indflydelse fra det sikkerhedspolitiske og militære område til de indenrigspolitiske områder, som har været dansk domæne siden afslutningen af Anden Verdenskrig. Ikke kun i København, men også i Bruxelles, vil det blive set med en vis bekymring. EU er også opmærksom på, at Grønland er en stor reserve af strategiske råstoffer, og der er en stigende europæisk interesse i Arktis. Danmark er den bedste adgangsvej til regionen for EU, men hvis den vej udvikler sig til en omfartsvej til Washington, så fører den ikke rigtig nogen steder hen for EU. Hverken EU eller USA vil imidlertid have en interesse i en kinesisk tilstedeværelse i regionen eller i Grønland.

Den fremtidige relation mellem København og Washington om Grønland

På et tidspunkt hvor forholdet mellem EU og USA i almindelighed såvel som forholdet mellem København og Washington er præget af manglende forståelse og manglende villighed til at samarbejde, kan Grønland ende med at blive genstand for en konflikt. Danmark kunne acceptere en øget amerikansk tilstedeværelse i Grønland, hvis det giver en tiltrængt kapitalindsprøjtning i et land, hvor minedrift og andre økonomiske udviklingsmuligheder stædigt vedbliver med at være fugle på taget. Og det kan også være en måde for Danmark at bidrage til at inddæmme kineserne, som vi i sin tid hjalp med at inddæmme russerne. Da ville Grønland igen kunne blive et fælles dansk-amerikansk projekt.

Hvis Danmark derimod kommer til at se amerikansk indblanding i Grønlands indre anliggender som en trussel for rigsfællesskabet, fordi USA vælger at opprioritere samarbejdet med Nuuk og spille Nuuk og København ud mod hinanden, så kan udviklingen på Grønland blive en faktor, som driver København og Washington fra hinanden. Hvis EU tilmed står klar i kulissen og opfordrer Danmark til at stå fast overfor USA, så er der lagt op til et arktisk drama. Det er derfor værd fortsat at lytte meget nøje efter, hvad amerikanerne i virkeligheden siger, når det de tilbyder at købe Grønland.